

RNDr. Lukáš Spitzer

Muzeum regionu Valašsko, p.o.
entomolog, vedoucí Přírodovědného oddělení Vsetín

<http://www.muzeumvalassko.cz/kontakt/adresar/lukas-spitzer/>

Jak se vede motýlům pastvin na Valašsku? Výzkum odpovídá.

V posledních padesáti letech došlo v České republice k výrazným změnám využívání krajiny a ruku v ruce s tím i k drastickému úbytku druhové bohatosti rostlin i živočichů. Dopad změn v zemědělství, lesnickém hospodaření a celkové péče o volnou krajinu nebyl zpočátku příliš viditelný. Zvýšená chemizace, kolektivizace, vznik jednotných zemědělských družstev a pozemková reforma (včetně známého rozorávání mezí) v padesátých letech zintenzivnila hospodaření a vytlačila mnoho druhů hmyzu do příkopů, miniaturních lemů velkých lánů či na skály a jiná neproduktivní území. Populace hmyzu reagovaly na svou roztříštěnost a izolaci se zpožděním, postupně však citlivé druhy vymřely na podstatné části ČR. Přesto na území České republiky stále existují oblasti s bohatým výskytem jinde v běžné zemědělské krajině ohrožených či vymřelých druhů hmyzu – motýlů, sarančat či brouků.

Bohatá valašská krajina s mezemi, sady a lesíky u obce Huslenky (foto D. Halata).

Pomineme-li svou podstatou unikátní místa (např. vojenské újezdy) a druhově tradičně nejbohatší regiony, jako je Pálava na jižní Moravě či velmi různorodá oblast Prahy, jedná se takřka pravidelně o podhorské regiony, které si navzdory všem možným režimům a tlakům zachovaly maloplošné soukromé hospodaření. Jednou z takových oblastí je Valašsko.

Vědci z Entomologického ústavu Akademie věd, Muzea regionu Valašsko a spolupracujících institucí studovali společenstva hmyzu v jedné, dříve entomologicky opomíjené oblasti, na Valašsku. Překvapením bylo dosud plošné rozšíření silných populací kriticky ohrožených druhů motýlů a například i saranče vrzavé. V oblasti Vsetínska tak byly nalezeny v rámci ČR nejsilnější populace modráska černoskvrnného či perleťovce maceškového, které byly doprovázeny dalšími druhy motýlů, které jsou známy především z jižnějších oblastí ČR.

Samička modráska černoskvrnného (*Phengaris arion*), lokalita Velké Karlovice (foto H. Spitzerová).

Výsledky studia populací modráska černoskvrnného, kdy byl zjištěn těsný vztah přežívání druhu a maloplošného soukromého zemědělského hospodaření místních obyvatel, publikovali autoři online v anglickém časopise *Ecological Indicators*. „Ohrožen je na jedné straně opouštěním a zarůstáním svých lokalit a na straně druhé intenzivní péčí, několikanásobnou sečí nebo příliš silnou pastvou“, shrnuje jeden z hlavních autorů, RNDr. Lukáš Spitzer z Muzea regionu Valašsko, p.o. Přežití silné populace modráska dokáže nejlépe a možná i jedině zajistit státem regulemi nepotlačovaná, tradičně prováděná pastva několika kusů dobytka, hlavně ovcí. Výzkum ověřil, že se spolu s modráskem na lokalitách vyskytuje i

řada dalších ohrožených druhů hmyzu jako jsou perleťovec maceškový, vřetenuška třeslicová, zelenáček velký, pabourovec pampeliškový či saranče vrzavá. Studiu populací saranče vrzavé se v posledních letech věnovali v rámci svých diplomových prací studenti Ostravské univerzity. Všechny druhy mají navíc i obdobné nároky na typ managementu. K identickým závěrům došel i RNDr. Ondřej Konvička (zoolog, Správa CHKO Bílé Karpaty) v Bílých Karpatech.

Samec saranče vrzavé (foto O. Konvička)

Zelenáček velký (foto H. Spitzerová)

Soukromý chov několika ovcí či jedné krávy však už není v dnešní době dostatečně „sexy“. Do procesu záchrany biologického dědictví našich předků se tak musí vložit stát. Státní podpora zemědělství v podhorských regionech (Agroenvironmentální dotační systém) by tak měla zajistit kromě udržení podpoření místních zemědělců i dlouhodobé zachování tamní druhové bohatosti. Jak vypadá situace nyní? Louky a pastviny obhospodařované za přispění státních peněz (Agroenvironmentální zemědělské dotace) takřka nikdy nehostí ohrožené druhy hmyzu. Jejich populace se nyní tísní na plochách do systému nepřihlášených. Hmyzu, ale i mnohým rostlinám vadí především striktně vyžadované termíny seče nebo příliš silná celoroční pastva, která je navíc bez možnosti změny zaslavněna na dlouhých 5 let. Variantou v lepší ochraně přírody by jistě byla podstatná úprava rigidních dotačních titulů, které dosud poznaly pouze kosmetických změn a stále naráží na odpor zodpovědných úřadů. Omezené je bohužel použití jiných zdrojů, Správami CHKO rozdělovaným Programem péče o krajinu, který nedisponuje dostatečně vysokým rozpočtem.

„Co společenstva ohrožených druhů hmyzu potřebují a co stávající dotační tituly zajistit nedokáží, již víme. Jak se stav populací ohrožených druhů bude pod „tlakem“ zemědělských dotací dále vyvíjet není proto až tak příliš ve hvězdách,“ říká doktor Martin Konvička z Entomologického ústavu AV ČR v Českých Budějovicích.

Citace článku: Spitzer L., Dandová J., Jašková V., Beneš J., Konvička M. (2009): The Large Blue butterfly, *Phengaris [Maculinea] arion*, as a conservation umbrella on a landscape scale: The case of the Czech Carpathians. Ecological Indicators 9, 1056-1053.